

SECURITATEA, CAPACITATEA GEOPOLITICĂ, REZILIENȚA SOCIETALĂ ȘI POLITICILE PUBLICE PENTRU A O PUNE ÎN APLICARE

SECURITY, GEOPOLITICAL CAPABILITY, SOCIETAL RESILIENCE AND THE PUBLIC POLICIES TO ENFORCE IT

Conf.univ.dr. Iulian CHIFU*

Reziliența a devenit un concept de primă importanță pentru **amenințările hibride** și pentru turbulențele convenționale de **astăzi**, chiar și pentru războaiele în toată regula din Europa. Dar, având în vedere că există o serie de teorii și definiții ale acestui concept, ar trebui să se facă un anumit tip de raționalizare a lor, ca și în cazul instrumentelor necesare **măsurării nivelului de reziliență** al statelor, națiunilor și societăților. În plus, există o mulțime de proiecte, încercări și posibilități de a face acest lucru, provenind din diferite discipline și domenii de cercetare, care trebuie, de asemenea, raționalizate. Mai important, trebuie să găsim **un set adecvat de indicatori** care să ne arate nivelul de reziliență al unui actor, pentru a propune astfel o soluție de îmbunătățire și politici publice care să o pună în aplicare. Acesta este obiectivul nostru în cadrul unei abordări multiinstituționale, care va fi lansată în viitorul apropiat. Partea cea mai problematică este aceea de a **găsi elemente măsurabile, adecvate** pentru a descrie unele dintre criteriile de reziliență care trebuie abordate, pentru a crea o hartă a indicatorilor și pentru a aborda, prin urmare, îmbunătățirea nivelului de reziliență.

*Resilience became a concept of first importance for today's hybrid threats and conventional turbulences, even full-fledged wars in Europe. But since there is a number of theories and definitions of this concept, some type of rational should be made, as for the instruments needed to **measure the level of resilience** of states, nations and societies. Moreover, there are a lot of projects, attempts and possibilities to do that, coming from different disciplines and fields of research which also need to be rationalized. More important, we need to find **a proper set of indicators** to show us the level of resilience of an actor in order to propose therefore a solution and public policies to enforce it. That is our aim in a multi-institutional approach to be launched in the near future. The most problematic part is that of **finding suitable measurable items** in order to describe some of the criteria for resilience that need to be approached in order to create a map of indicators and to deal, therefore, with the improvement of the level of resilience.*

Cuvinte-cheie: reziliență; competitivitate; capacitate geopolitică; securitate societală.

Keywords: resilience; competitiveness; geopolitical capability; societal security.

Reziliența și termenii de referință ai conceptului

Reziliența este capacitatea unui actor – că este vorba de un stat, o națiune, o societate, o companie, un oraș sau o comunitate umană de orice fel – de a supraviețui și de a se reface, în urma turbulențelor din viața de zi cu zi. Această abordare generală are mai multe căi de dezvoltare, deoarece studiile au demonstrat că națiunile sunt mai rezistente sau mai puțin capabile să supraviețuiască în istorie, chiar dacă se confruntă cu viața normală de zi cu zi, și nu cu vreun fel de cataclism, dezastru natural

sau criză provocată de om (Daron și James 2013, 529) (Kissinger 2015, 350) (Bremmer 2012, 229). Așadar, prima idee a fost cum să comparăm națiunile și de ce unele au supraviețuit, altele s-au dezvoltat, iar altele au fost absorbite sau dizolvate. Aceasta este o primă linie de cercetare care abordează modul de comparare a națiunilor.

Pe aceeași tendință, următorul nivel de îngrijorare a fost legat de criză. Există un factor extern care are un impact asupra statelor, națiunilor sau societăților și care poate afecta ori chiar distruge complet acești actori. Astfel, reziliența ar fi capacitatea de a supraviețui și de a se recupera, în urma impactului unei astfel de crize. Preferăm această definiție și această linie de gândire (Chifu 2018a, 23-30) (Chifu 2022a), cu o abordare

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: keafuyul.@gmail.com

cognitiv-instituțională (Stern 2001, 299), pentru a judeca luarea deciziilor, în situații de criză, și durabilitatea actorilor respectivi (Chifu 2019, 335) (Chifu și Ramberg 2007, 387) (Chifu și Ramberg 2008, 352). Dar pregătirea și anticiparea crizelor se dovedesc a fi cea mai importantă parte a rezilienței, mai exact exercițiile, prevenirea și reacția în timp de criză. Iar acest lucru are legătură cu sistemele de avertizare timpurie și cu studiile prospective (Chifu 2015, 38-45) (Chifu 2022d) (Chifu 2022b).

Și, aici, se adaugă o nouă valoare, deoarece nu putem anticipa fiecare criză în parte, așa că avem nevoie de o scanare dincolo de orizont și de capacitatea de a prevedea posibilele crize și tipuri de crize viitoare sau ceea ce obișnuim să numim „noi crize”, pentru a ne pregăti și a preveni impactul, în special pentru a crește gradul de conștientizare și reziliență.

O altă linie de gândire este aceea de a lega securitatea de reziliență (Chifu 2022c). Și acest lucru pare cât se poate de natural: atunci când un actor se confruntă cu amenințări, riscuri și vulnerabilități, nivelul său de reziliență reprezintă capacitatea de a face față și de a gestiona aceste turbulențe de securitate. Dar și în acest caz, trebuie să acordăm atenție naturii actorului implicat în estimarea rezilienței, deoarece există multă literatură care discută tipul de antagonism dintre securitate și democrație (inclusiv în statele democratice), dar și dintre securitatea statului și a instituțiilor și securitatea națiunii, securitatea societală sau securitatea diferitelor comunități și cea a întregii societăți (Chifu, Oazu și Oleksandr 2008). Întreaga dicotomie este discutabilă, dar trebuie să avem în vedere, atunci când este vorba despre reziliența națională, despre ce vorbim și cum trebuie să estimăm echilibrele, odată ce ne aflăm în interiorul unei societăți democratice.

Studiile au demonstrat că o parte importantă a instrumentelor utilizate pentru creșterea rezilienței sunt legate de nișa îngustă a competitivității societăților (Chifu 2018b). În măsura în care națiunile și societățile sunt pregătite în acest domeniu, ele pot face față unei reziliențe mai bune, atât timp cât competitivitatea lor este la cel mai înalt nivel. RAND Co a identificat, începând cu 2018, indicatorii de bază ai competitivității unei comunități umane sau ai unui actor terț. Dar acest lucru a evoluat într-un studiu realizat doar pe criteriile fundamentale ale societății, care devine un

actor competitiv, care se dovedește a fi, în același timp, unul rezilient (Mazarr 2022).

Un alt curent de gândire a evidențiat studiile care cuantifică acea capacitate geopolitică a unui stat, a unei națiuni sau comunități, cu o combinație bine proporționată de indicatori care reprezintă și agregă o sumă de calități ce reflectă capacitatea unei țări (Roger 2019), depășind evaluările obișnuite ale puterii, puterii militare, resurselor economice și *leadershipului* politic care provin din aceeași familie de gândire a perspectivelor de reziliență. Cu siguranță, o țară rezilientă nu este neapărat una puternică, dar capacitatea geopolitică ne poate oferi numeroși indicatori utili în măsurarea rezilienței.

Reziliența și instrumentele sale în cadrul NATO și UE

NATO și UE sunt instituții care au introdus recent reziliența în centrul documentelor lor, mai ales după o dezvoltare importantă a amenințărilor hibride, care necesită o cooperare a statului și a instituțiilor sale, a societății și a cetățenilor (Chifu 2018). Același lucru s-a întâmplat și în abordarea terorismului și a radicalizării, dar cu un nivel mai scăzut de impact, odată ce cetățenii nu cooperează cu instituțiile. Amenințările hibride reprezintă un aspect în care această cooperare trebuie să aibă loc, dar ea este supusă la numeroase condiții, principala fiind încrederea în instituții, în autorități și în obiectivul acestora de a proteja societățile și pe fiecare dintre cetățeni în parte. Acest lucru nu este ușor de realizat.

NATO s-a dovedit a fi mai practică, datorită faptului că se concentrează pe obiectivele pe care le are organizația. Acest lucru se referă la abordarea rezilienței legată de securitate, la reziliența la nivel de stat și societate deopotrivă, considerând, de asemenea, fiecare stat membru o democrație. De asemenea, se referă atât la reziliența națională, cât și la cea a societății și la protecția infrastructurii critice. Securitatea societală este văzută ca o limitare a vulnerabilităților unei societăți pentru a face față atacurilor și coerciției (NATO 2022) și pentru a proteja societățile, populațiile și valorile comune (NATO 2021).

Există șapte cerințe sau condiții de bază, cuantificate de Alianță:

- 1) asigurarea continuității guvernării și a serviciilor guvernamentale esențiale;
- 2) aprovizionarea constantă și durabilă cu

energie, la prețuri accesibile;

3) capacitatea de a se confrunta și de a face față în mod eficient migrației necontrolate a persoanelor;

4) resurse constante de apă și hrană pentru populație;

5) capacitatea de a gestiona crize cu un nivel ridicat de victime;

6) sisteme de comunicare funcționale și rezistente în orice moment;

7) asigurarea unor sisteme de transport reziliente (Shea 2016).

Uniunea Europeană are, de asemenea, un document strategic, Busola Strategică, care definește reziliența (European Union 2022). Este o combinație între abordarea de securitate și abordarea de criză a rezilienței, și în acest caz. Temele implicate se referă la schimbările climatice, la dezastrele și urgențele civile. Dar UE analizează, de asemenea, reziliența economică, discutând despre lanțurile de aprovizionare, rutele de transport, libertatea de navigație, securitatea aprovizionării. Reziliența societală se axează pe războiul informațional și pe democrație, insistând pe asigurarea accesului la informații credibile și la media independentă, pe combaterea manipulării și a interferențelor străine la nivelul spațiului informațional, dar și pe reziliența proceselor democratice și a societății, în fața tehnologiilor disruptive, folosite de competitorii strategici ai UE sau de state terțe.

Proiecte și indicatori utili în evaluarea rezilienței

Există diferite niveluri de proiecte și indicatori utili în evaluarea rezilienței și a rezilienței societale. În unele cazuri, avem indicatori cuantificabili și măsurabili în mod clar și direct. În altele, sensul abordării indicatorilor de reziliență este mai puțin matur și are doar o formulare a ideii care trebuie măsurată sau a fenomenului care necesită o abordare carteziană. În cea de-a treia categorie, avem doar o evoluție detaliată, o tendință sau o urmă a unui eveniment și trebuie să ne dăm seama cum putem obține din acest lucru un indicator util care să reflecte și să cuantifice cu adevărat tendința unui eveniment în curs de dezvoltare.

De exemplu, dacă ne uităm la proiectul de competitivitate, caracteristicile relevante ale actorilor vizează democrația și libertățile versus autoritarismul

și regimurile închise, dictatoriale, sau naționalismul (Mazarr, Blake și alții 2018). Acestea sunt legate de forța și profunzimea identității naționale, de gradul de revizionism, măsurat la nivelul actorilor internaționali și de evoluțiile continue care vizează creșterea accesului la distribuția bunurilor; creșterea relevanței relative a statului; creșterea relevanței și influenței globale a propriului sistem de valori și a ideologiei; schimbarea regulilor care guvernează sistemul; creșterea relevanței sale în stabilirea noului set de reguli.

Apoi, baza teoretică a competiției dintre actorii internaționali introduce diferențierea dintre aceste abordări moderate și cele mai revizioniste și militariste: încălcarea repetată a regulilor internaționale, în beneficiul unilateral al actorului în cauză; ambițiile teritoriale și dorința de a-și crea o sferă de influență prin agresiune militară, prin dominație militară; considerarea ordinii internaționale ca fiind profund ilegitimă, creată împotriva actorului în cauză, de unde necesitatea nu a unei reforme, ci a unei schimbări complete și profunde, chiar a distrugerii complete a acestei ordini.

Recomandările studiului – care subliniază, de asemenea, nevoile de reziliență într-un mediu concurențial – se referă în special la stabilirea unui nivel de ambiție adecvat și fezabil al actorilor la nivelul gestionării acestor evoluții și, respectiv, a concurenței și, într-o mai mică măsură, la planificare pentru a câștiga această concurență. Predictibilitatea și gestionarea evoluției acestor procese sunt principalele obiective propuse, pentru a evita excesul și lipsa de gestionare a acestora în cadrul schimbărilor și al competiției în sine, competiția de dragul competiției, sau doar pentru a obține victorii, ceea ce este interpretat ca un joc cu risc ridicat. De asemenea, opțiunea limitează cheltuielile și risipa de resurse, ceea ce este mult mai important în această perioadă.

Capacitatea statelor face obiectul unui studiu (Roger 2019) al Societății Henry Jackson, o continuitate a studiilor privind capacitatea geopolitică venind pe un trend din 1944 (Fox 1944), dar abia în 1960 apare primul „Indice compozit al capacității naționale” (Singer, Bremer și Stuckey 1972). Actualul Indice compozit al capacității geopolitice (Roger 2019) conține patru indici medii, ponderat combinați, după cum urmează:

- Baza națională – reprezentând 20% –, alcătuită din bunăstarea națională (10%), structura

populației (6%), distribuția națională (3%) și autosuficiența resurselor și capacităților (1%);

- Structura națională – reprezentând 40% –, cu trei piloni a câte cinci indicatori, respectiv pilonul economic reprezentând o pondere de 15%, activitatea și realizările tehnologice (10%) și prestigiul cultural (15%);

- Instrumentele naționale – reprezentând 30% –, cu doi piloni a câte cinci indicatori, diplomația (15%) și instrumentul militar (15%);

- Determinarea națională (măsurarea efectivă a voinței) –, reprezentând 10%, formată din patru indicatori: eficiența guvernării (7%), determinarea economică, determinarea strategică și determinarea altruistă (1% fiecare).

Oricât de subiectiv ar fi sistemul, abordarea merită să fie luată în considerare privitor la dezvoltarea viitoare și la capacitatea de adaptare, în ceea ce privește premisele și concluziile obținute de studiu.

Echilibrul și rolul său în dezvoltarea politicilor publice pentru aplicarea rezilienței într-o societate

Michael J. Mazarr a realizat, după o cercetare de 15 luni, un studiu despre elementele care fac o societate atât competitivă, cât și rezilientă (Mazarr 2022). Este adevărat că fiecare caracteristică clasică a unui stat, cum ar fi capacitățile militare, apărarea consolidată, investițiile în apărare și descurajare, în tehnologiile cheie, capacitățile economice, face diferența în ceea ce privește substanța puterii, dar și nivelul de reziliență al unui stat și al unei națiuni. Mazarr aduce la viață mai multe cazuri în care acest lucru nu este de ajuns și în care aceste caracteristici ale puterii sunt insuficiente pentru a explica rezistența și succesul în alte cazuri în care ingredientele pentru o victorie sunt diferite și provin din alte surse.

Explicația succesului în acest tip de competiție vine tocmai din reziliență, în acest caz, din calitățile fundamentale ale unei societăți, de a genera productivitate economică, coeziune societală și voință națională, caracteristici care s-au dovedit a fi importante și chiar a face diferența într-un război, ca și pentru câștigarea unei competiții și forjarea rezilienței (Lyll 2022). Longevitatea unui sistem verificat și adaptabil și capacitatea de a oferi securitate și prosperitate propriei societăți sunt elemente fundamentale pentru succesul în

rivalitățile bilaterale la nivel global.

Studiul a propus șapte caracteristici societale fundamentale, toate acestea făcând parte din reziliența societală, chiar dacă sunt departe de a putea fi cuantificate cu ușurință sau de a se regăsi într-un număr de indicatori utili. Activitatea în acest domeniu vizează:

- ambiția națională;
- oportunități comune și acces competitiv pentru toți cetățenii;
- o identitate națională comună și coerentă;
- un stat activ;
- instituții sociale eficiente;
- un interes major pentru învățare și adaptare;
- un grad semnificativ de diversitate și pluralism în societate (Mazarr 2022).

Cu siguranță, studiul nu exclude perspectiva implicării altor factori în cadrul rezilienței, cum ar fi dezastrele naturale, pandemiile sau geografia, care joacă un rol în evaluarea capacităților societale care ar putea duce la succes. Iar aceștia nu ar putea fi neapărat legați de cele șapte caracteristici, evocate anterior. Așadar, toate acestea ar putea fi adăugate și discutate în cadrul unei abordări dinamice a societăților, nu doar într-un format static și fundamentat pe structuri și caracteristici interne.

Cu toate acestea, una dintre cele mai interesante constatări ale lui Mazarr în studiul său este că toate aceste șapte grupuri de caracteristici, toate importante pentru perspectiva rezilienței și a competitivității, ar trebui abordate într-un mod echilibrat. Ceea ce înseamnă că, dacă una sau mai multe caracteristici ating vârful, iar altele rămân în urmă, vom avea o societate mai puțin rezilientă decât cea inițială. Excesul fiecăreia dintre aceste caracteristici benefice dăunează dramatic celorlalte, precum și întregii societăți, ducând la efecte secundare importante și chiar catastrofale.

Aceasta este o lecție importantă, învățată odată ce am dori să trecem la politici publice pentru a consolida reziliența unei societăți, deoarece toți acești termeni ar trebui abordați în același timp, iar monitorizarea evoluției rezilienței și a competitivității în acea societate ar trebui să se facă în timp util și în mod temeinic pentru a construi un set echilibrat de caracteristici de reziliență pentru societate, menținând atât caracteristicile sale democratice, cât și nivelul de reziliență și de competitivitate pe care sperăm să îl atingem.

BIBLIOGRAFIE

- Bremmer, Ian. 2012. *Every Nation for Itself. Winners and Losers in a G0 World*. New York: Portfolio Penguin.
- Chifu, Iulian. 2015. „Prospective Analysis of Ukrainian Crisis: Scenarios for mid-long term evolution.” *Ukraine Analytica*, Nr.1/9 38-45.
- . 2018a. „Războiul hibrid și reziliența societală. Planificarea apărării hibride.” *Revista Infosfera* 23-30.
- . 2018b. Understanding the Emerging Era of International Competition Theoretical and Historical Perspectives; RAND Corporation, Research Report. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2726.html.
- . 2019. *Decizia în Criză*. București: Editura RAO.
- . 2022a. „Lecțiile conflictului din Ucraina și perspectiva rezilienței societale.” *Revista Infosfera* 4 (2): 5-13.
- . 2022b. *Reconfigurarea securității și Relațiilor Internaționale în Secolul 21*. București: Editura ISPRI – Ion I.C.Brătianu.
- . 2022c. „Reziliența contemporană: competitivitatea națiunilor, capacitatea statelor și securitatea societală.” *Revista Infosfera*.
- . 2022d. *Studii prospective și metodologii alternative. Eșafodajul de securitate în secolul 21*. București: Editura RAO.
- Chifu, Iulian, Nantoi Oazu și Sushko Oleksandr. 2008. *Societal Security in the trilateral Region Romania-Ukraine-Republic of Moldova/Securitate societală în regiunea trilateralei România-Ucraina-Republica Moldova*, ediție bilingvă. București: Editura Curtea Veche.
- Chifu, Iulian și Britta Ramberg. 2007. *Crisis management in Transitional Societies*. Stockholm: Editura CRISMART SNDC.
- . 2008. *Managementul crizelor în societățile în tranziție, Cazul României*. București: Editura RAO.
- Daron, Acemoglu și Robinson A. James. 2013. *Why Nations Fail. The Origins of Power, Prosperity and Poverty*. London: Profile Books.
- European Union. 2022. ”A strategic compass for security and defense, For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security.” https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf.
- Fox, William T.R. 1944. *Fox W. T. R., The Super-Powers: The United States, Britain, and the Soviet Union – Their Responsibility for Peace*. New York: Harcourt, Brace & Co.
- Kissinger, Henry. 2015. *Ordinea Mondială. Reflecții asupra specificului națiunilor și a cursului istoriei*. București: Editura RAO.
- Lyall, Jason. 2022. ”How Inequality Hobbles Military Power. Divided Armies Struggle to Win, Foreign Affairs.” <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/how-inequality-hobbles-military-power>.
- Mazarr, Michael J. 2022. ”The Societal Foundation of National Competitiveness, RAND Corporation.” https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA499-1.html.
- Mazarr, Michael J., Jonathan S. Blake, Abigail Casey, Tim McDonald, Stephanie Pezard și Michael Spirtas. 2018. ”Understanding the Emerging Era of International Competition. Theoretical and Historical Perspective, Rand Corporation.” https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2726.html.
- NATO. 2022. ”Preparing for the Future: NATO 2030.” https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/sgar21-en.pdf#page=15.
- . 2021. ”Strengthen Resilience Commitment.” https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_185340.htm.
- Roger, James. 2019. ”Audit of Geopolitical Capability. An assessment of 20 major powers, Henry Jackson Society.” <https://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2019/01/HJS-2019-Audit-of-Geopolitical-Capability->

- Shea, Jamie. 2016. "Resilience, a core element of collective defence." <https://www.nato.int/docu/Review/2016/Also-in-2016/nato-defence-cyber-resilience/EN/index.htm>.
- Singer, J.D., Stuart Bremer și John Stuckey. 1972. *Capability Distribution, uncertainty, and Major Power War, 1820–1965*, in B. Russett (ed.). Peace, War, and Numbers, Beverly Hills, California, Sage.
- Stern, Eric K. 2001. *Crisis Decisionmaking. A Cognitive-Institutional Approach*. Stockholm: CRISMART.